

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Художній потенціал **нефікційної літератури**

XIX Міжнародна
літературознавча
конференція

МАТЕРІАЛИ

25-26
ЖОВТНЯ
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Кафедра зарубіжної літератури та теорії літератури
Department of Foreign Literature and Literary Theory

Кафедра румунської та класичної філології
Department of Romanian and Classical Philology

Кафедра романської філології та перекладу
Department of Romance Philology and Translation

Художній потенціал НЕФІКЦІЙНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Матеріали

XIX Міжнародної літературознавчої конференції
(Чернівці, 25–26 жовтня 2024 р.)

ЧЕРНІВЦІ

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2024

УДК 82–94.09(08)
X 981

*Рекомендовано до друку рішенням
Вченої ради філологічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(протокол № 3 від 21 листопада 2024 р.)*

X 981 Художній потенціал нефікційної літератури : матеріали
XIX Міжнародної літературознавчої конференції. (Чернівці,
25–26 жовтня 2024 р.) Чернівці : Чернівецький нац. ун-т
ім. Ю. Федьковича, 2024. 144 с.
ISBN 978-966-423-912-4

Очевидне зростання популярності нефікційної літератури (nonfiction, документалістика, література факту) стрімко збільшує кількість досліджень цього феномену. Матеріали конференції дають уявлення про художній потенціал нефікційної літератури, зосереджуючись на таких тематичних напрямках: художній стиль нефікційної літератури; інтертекстуальність, культурні та міжкультурні контексти в нефікційній літературі; експериментальні форми та жанри нефікційної літератури; особистісні параметри нефікційної літератури; українська нефікційна література в умовах війни.

Для науковців, аспірантів, студентів гуманітарних спеціальностей.

УДК 82–94.09(08)

ISBN 978-966-423-912-4

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2024

© Автори, 2024

Метафори є способом розуміння нашого стану, а отже, і дії» [Murdoch, I. (1999), p. 377]. Зрештою, на її думку, етика не повинна бути лише аналізом поведінки; моральні філософи прагнуть знайти відповідь на питання, як ми можемо зробити себе кращими, і ця відповідь, за переконанням Мердок, «прийде у формі пояснювальних і переконливих метафор» [Murdoch, I. (1999), p. 364].

Наталія Нікоряк

Інтермедіальний діалог нефікційної літератури та кіномистецтва

Зростання популярності в останні десятиліття нефікційної літератури (документальна, небелетристична, література факту, nonfiction) спричинило актуалізацію її в кіномистецькому просторі. У дискурсі діалогу нефікційних літератури з мистецтвом кіно окреслюються два ключові напрями – екранізація відповідних текстів, що презентують жанрову палітру літератури nonfiction (мемуарів, щоденників, нотаток, епістолярію, есе тощо), та формування метажанрових утворень, що на сьогодні становлять окремий вид кіномистецтва, такий, наприклад, як документальний фільм.

Фіксується посилення інтересу кіномитців саме до кіноактуалізації «документальної літератури». Така тенденція добре простежується у світовому кінодискурсі на прикладі фільмів-екранізацій мемуаристики, як документальних, так і художніх: «Торкаючись порожнечі» (2003, екранізація мемуарів відомого англійського альпініста Джо Сімпсона), «127 годин» (2010, екранізація мемуарів альпініста Арона Ралстона), «Їсти, молитися, кохати» (2010, екранізація мемуарів письменниці Елізабет Гілберт), «Вовк з Волл Стріт» (2013, в основі біографічного фільму

Художній потенціал нефікційної літератури

мемуари колишнього нью-йоркського брокера), «Снайпер» (2014, екранізація мемуарів морського піхотинця і снайпера Кріса Кайла), «Павільйон сміху» (2016, екранізація мемуарів журналістки Кім Баркер «Маневри Талібану»), «Гарний хлопчик» (2018, екранізація двох книг мемуарів – батька і сина Девіда та Ніка Шеффів).

Актуалізація мемуаристики в кінематографічному дискурсі аргументується кількома ключовими факторами. Насамперед ідеться про мемуари видатних, упізнаваних чи просто цікавих особистостей, життєві історії яких можуть захоплювати широку аудиторію, презентуючи багатий внутрішній світ і насичений різними випробуваннями життєвий шлях. Мемуари, які зазвичай описують особисті переживання або внутрішню/зовнішню боротьбу, постають надзвичайно емоційно насиченими, а це, у свою чергу, створює потужний емоційний зв'язок із рецепієнтами: як читачами, так і глядачами при їх екранізації. Людям цікаво зазирнути в життя інших, дізнатися подробиці їхнього успіху або поразки. Крім того, мемуаристика базується на реальних подіях і пережитому життєвому досвіді, що надає фільму певної автентичності, на противагу просто художній вигадці. Глядачів захоплюють реальні історії, позаяк вони глибші й емоційніші.

Важлива й соціальна та історична значущість мемуарів, позаяк вони часто відображають важливі історичні події, актуальні соціальні проблеми, яскравіше за інші матеріали відтворюють «дух часу», його героїку, відтіняючи поведінкові моделі конкретних людей. А це дозволяє кіномитцям налагоджувати суспільний діалог навколо певних тем, роблячи їх більш доступними для масової аудиторії. Ще одним важливим фактором слугує рецептивний ресурс першоджерела. Якщо мемуари вже набули популярності у книжковому форматі серед читачів, усі вони стають потенційно кінорецепієнтами майбутньої

екранізації, утворюючи певну базу ще до виходу фільму. Так мемуари постають унікальним та невичерпним джерелом для творення кіномитцями «документальної кінолітератури».

В українському кінопросторі звернення до спогадів, фактажу, щоденникових записів та мемуарів інтенсифікувалося після початку російсько-української війни 2014 року, коли в літературному дискурсі один за одним почали виходити різножанрові зразки документальної прози: «Точка нуль» А. Чеха, «Позивний для Йова» О. Михеда, «Маріуполь. Надія» Н. Сухорукової, «Битва за Харків» Д. Бури та Ю. Бутусова, «Міста живи, міста мертвих. Історія війни у Бучі та Ірпені» Є. Подобної, «Позивний Касандра. Літо–2015» О. Чорної, «Люди війни» Б. Гошка, «Журналісти на війні. Документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика», «Мобілізяка» В. Якушева, «Ізоляція» та «Хроніка війни 2014–2020» І. Вовк, «Незламні. Книжка про спротив українських жінок у війні з російськими загарбниками» В. Покатіс. Однак українське кіномистецтво не обмежилось лише перекодуванням літературної першооснови, а паралельно пішло шляхом фіксації трагічних сторінок кривавої загарбницької війни в документальних фільмах, які на сьогодні вже презентовані на українських та міжнародних кінофестивалях: «Земля блакитна, ніби апельсин» (2020, реж. І. Цілик), «Область героїв» (2022, реж. А. Лерман), «День українського добровольця» (2022, реж. В. Тихий), «Йди за мною» (2022, реж. Л. Левицький), «Україна'22: Щоденник війни» (2022), «Маріуполь. Хроніки пекла» (2022, реж. Л. Татарінова), «Буча 22» (2022, реж. В. Васильченко), «Далі» (2022, реж. А. Григорян), «Під захистом України» (2022), «Битва за Київ» (2023, реж. С. Сотніченко), «Ми не згаснемо» (2023, реж. А. Коваленко), «Воїни» (2023, реж. Д. Власенко), «Форпост Ірпінь» (2023, реж. П. Щербина, Л. Лозова),

Художній потенціал нефікційної літератури

«Терикони» (2022, реж. Т. Томенко), «Зошит війни» (2020) та «Залізні метелики» (2023, реж. Р. Любого), «Життя на межі» (2023, реж. П. Пелешок та Ю. Іванишин), «Діти, які вже ніколи» (2023, реж. Д. Мокрик), «Ефект присутності» (2023, реж. В. Соловій), «20 днів в Маріуполі» (2023, реж. М. Чернов). Документальні фільми, як і нефікційна література, знаходяться певною мірою на маргінесах дослідницьких розвідок, особливо в контексті зрізу міжмистецького діалогу.

Ольга Новик

Біографія видатної особи в творах для дітей: від художньої біографії до артбуку

Серія абеток-енциклопедій «Від А до Я» у «Видавництві Старого Лева» присвячена життю і творчості видатних осіб української культури. В доступній для широкого загалу формі здійснено подачу цікавих фактів, доповнених ілюстративним матеріалом. Абетки Видавництва Старого Лева цієї серії поєднують документальну складову з художньою. Завдяки книзі-картинці нон-фікшн набуває рис, що здатні зацікавити і дитину, і дорослого читача, отже, кожна книга має двох співавторів: автора інформативного тексту в науково-популярному стилі і художника. Перша книга серії «Шептицький. Від А до Я». Йдеться про постать відомого митрополита Шептицького. Ілюстратори Андрій Лесів і Романа Романишин з творчої майстерні «Аграфка», а текст Галини Терещук. Це видання дало початок серії книг такого типу у вигляді ілюстрованих енциклопедій абеток, присвячених видатним діячам.

Поєднання інформації про життя і творчість видатних українських письменників, композиторів: Тараса

Відомості про авторів

Cristina Álvares, doctorat en littérature française, professeure titulaire, Centro de Estudos Humanísticos da Universidade do Minho (СЕНУМ), Braga, Portugal

Олена Анненкова, докторка філологічних наук, професорка, Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Тетяна Басняк, кандидатка філологічних наук, доцентка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Олена Бондарева, докторка філологічних наук, професорка, головна наукова співробітниця, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Олександр Бродецький, доктор філософських наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Світлана Вардеванян, кандидатка філологічних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Софія Варецька, кандидатка філологічних наук, доцентка, Львівський національний університет імені Івана Франка

Святослав Вишинський, кандидат філософських наук, молодший науковий співробітник, Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України

Юліанна Віщак, аспірантка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Anca Gorban, doctor în filologie, profesor, Colegiul Național «Mihai Eminescu», Suceava, Romania

Марина Горбатюк, аспірантка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Ірина Горохолінська, докторка філософських наук, доцентка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

XIX Міжнародна літературознавча конференція

Роман Дзик, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Галина Драненко, докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри романської філології та перекладу, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Professeure des universités en études ukrainiennes, Sorbonne Université, Paris, France

Максим Забродін, аспірант, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Настасія Івончак, аспірантка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Юлія Ісапчук, кандидатка філологічних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Катерина Калинич, PhD, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Христина Качак, аспірантка, Львівський національний університет імені Івана Франка

Яна Кравченко, кандидатка філологічних наук, доцентка, Запорізький національний університет

Jurate Landsbergyte-Becher, PhD, doctor of music art, scientist researcher, Lithuanian Culture Research Institut, Vilnius, Lithuania

Зоряна Лановик, докторка філологічних наук, професорка, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Мар'яна Лановик, докторка філологічних наук, професорка, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Оксана Левицька, кандидатка філологічних наук, доцентка, Національний університет «Львівська політехніка»

Аліна Ліщиніна, аспірантка, Запорізький національний університет

Atinati Mamatsashvili, Université d'État Iliia, Tbilissi, Géorgie

Erika Martelli, PhD, professeur, Université de Parme, Italie

Альона Матійчак, кандидатка філологічних наук, доцентка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Художній потенціал нефікційної літератури

Світлана Маценка, докторка філологічних наук, професорка,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Наталія Нікоряк, кандидатка філологічних наук, доцентка,
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича

Ольга Новик, докторка філологічних наук, професорка,
Бердянський державний педагогічний університет

Крістінія Паладян, кандидатка філологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри румунської та класичної філології,
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича

Danielle Pascal-Casas, Ph.D., chercheuse indépendante, Paris,
France

Тетяна Пахарєва, докторка філологічних наук, професорка,
Український державний університет імені Михайла
Драгоманова

Ivo Pospíšil, prof., PhDr., DrSc., Masaryk University, Brno, Czech
Republic

Тетяна Потніцева, докторка філологічних наук, професорка,
Дніпровський національний університет імені Олеса
Гончара

François Rastier, directeur de recherche, Centre national de la
recherche scientifique (CNRS), Paris, France

Петро Рихло, доктор філологічних наук, професор,
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича

Ольга Романова, кандидатка філологічних наук, наукова
співробітниця, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка
НАНУ

Алла Сажина, кандидатка філологічних наук, доцентка,
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича

Emilia Stajila, doctor în filologie, cercetător, Centrul Academic
Internațional «Mihai Eminescu», Chișinău, Republica
Moldova

Альона Тичініна, кандидатка філологічних наук, доцентка,
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича

XIX Міжнародна літературознавча конференція

Олеся Трофимюк, аспірантка, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Matthias Fechner, PhD, Associate Reseacher, Trier University, Germany

Victoria Fonari, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Ольга Харлан, докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства, Бердянський державний педагогічний університет

Ольга Червінська, докторка філологічних наук, професорка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, UCLan, Велика Британія

Isabelle Charpentier, Docteure en Science politique, HDR en Sociologie et en Études politiques, Professeure, Université de Picardie – Jules Verne, Amiens, France

Елеонора Шестакова, докторка філологічних наук, Донецьк, Україна

Фелікс Штейнбук, доктор філологічних наук, професор, Університет Коменського у Братиславі, Словаччина

ЗМІСТ

Художній стиль нефікційної літератури

Cristina Álvares. Fiction et non-fiction dans le roman graphique <i>Dolores</i> de Bruno Loth	3
Олена Анненкова. Між вигадкою і свідченнями: художній простір нехудожнього наративу Дж. Барнза «Чоловік у червоному халаті».....	5
Тетяна Басняк. Авторський антропонім як ключовий маркер стилю Грегора фон Реццорі.....	7
Світлана Вардеванян. Маркери художнього весеїстиці Олександра Бойченка.....	9
Юлія Ісапчук. «Примхи пристрасті» М. Гассера як нефікційний любовний роман про літературу	12
Христина Качак. Фікційний компонент реальності у літературному репортажі	15
Яна Кравченко. Жанрові чинники белетризованої бренд-сторі	18
Erika Martelli. L'expérience nonfictionnelle dans la littérature italienne de guerre : de Rastello à Wu Ming.....	21
Ivo Pospíšil. The Genre on the Boundary: Innovative Features of the Czech Enigmatic Prose	24
François Rastier. Exterminations et littérature : les principes esthétiques du témoignage, de Primo Levi à Varlam Chalamov	25
Matthias Fechner. <i>Bokeh</i> in non-fiction literature. The depth of field's blurring in moments of closeness. An intercultural investigation.....	27

Інтертекстуальність, культурні та міжкультурні контексти в нефікційній літературі

Святослав Вишинський. Щоденники Ернста Юнгера як зразки філософської публіцистики	30
Марина Горбатюк. Імагологічний абрис балканського міста у збірці есеїв Йозефа Рота «Міста і люди»	33

Ірина Горохолінська, Олександр Бродецький. Листи І. Канта: екзистенційно-особистісне, науково-популярне, ціннісно-критичне	35
Оксана Левицька. Біографічний nonfiction про митців: інтермедіальні аспекти.....	39
Альона Матійчак. Метафоричний контекст філософського дискурсу: етичні постулати А. Мердок.....	41
Наталія Нікоряк. Інтермедіальний діалог нефікційної літератури та кіномистецтва	45
Ольга Новик. Біографія видатної особи в творах для дітей: від художньої біографії до артбуку.....	48
Тетяна Пахарєва. Міжтекстовий діалог роману Е.-М. Ремарка «На Західному фронті без змін» та документального фільму П. Джексона «They shall not grow old».....	51
Тетяна Потніцева. Відрядження до Антиутопії	53
Петро Рихло. Ранній есей П. Целана «Едгар Жене і марення про марення» як полеміка із сюрреалізмом.....	57
Ольга Романова. Французька література подорожей ХХ століття: антропологічні щоденники як нефікційна література	60
Emilia Stajila. <i>Dicționarul enciclopedic Mihai Eminescu</i> – cronică autentică a eminescianismului	63
Victoria Fonari. The image of Narcissus in literary criticism	65
Ольга Червінська. Архівні раритети: передбачення майбутніх зазирань у минуле.....	67
Елеонора Шестакова. Політико-ідеологічні завдання прийомів nonfiction в романі Бориса Горбатова «Донбас»	69

Особистісні параметри нефікційної літератури

Софія Варецька. Проблема авторства в нефікційній літературі (на прикладі творчості Едіт Егер і Марти Гіллєрс).....	72
Юліанна Віщак. Дистанція між автором і персонажем: актуальність есе Урсули Ле Гуїн «Письменник і персонаж»	75

Художній потенціал нефікційної літератури

Anca Gorban. Herta Muller și literatura minoritarului într-un regim totalitar	78
Роман Дзик. «Тасмниця» Юрія Андруховича: на межі роману й автобіографії.....	79
Настасія Івончак. «Творча автобіографія» як історія формування особистості письменника.....	82
Катерина Калинич. Мемуари як простір для самовизначення: трансформація особистості у романі Т. Вестовер «Освічена».....	85
Jurate Landsbergyte-Becher. Non-fiction from a Historical Perspective: Situation of Lithuanian Political Leaders Amid Tragic Events of 1940–1941 and Unsolved Questions (based on Vidmantas Valiušaitis' Texts).....	88
Зоряна Лановик, Мар'яна Лановик. Художній потенціал «Казки мого життя» Богдана Лепкого: fiction versus non-fiction.....	91
Atinati Mamatsashvili. Comment raconter ce qui dépasse l'imagination ? La vérité historique ou la « vérité de fait » dans les œuvres des écrivains de langue française sous le nazisme	94
Світлана Маценка. «Вільні фантазії»: фікціоналізація автобіографічної оповіді за допомогою музики.....	97
Крістінія Паладян. Відображення чернівецької літературно-мистецької богемі кінця XIX століття у «Щоденнику» Чіпріана Порумбеску	100
Danielle Pascal-Casas. De l'autofiction genrée en tant que « non-fiction », un paradoxe ?	103
Алла Сажина. Специфіка онлайн-щоденника: соціальні мережі як простір для нефікційної саморефлексії.....	105
Олеся Трофимюк. Ранній щоденник Леся Танюка як жанр нефікційної прози.....	108
Isabelle Charpentier. Faire de la non-fiction une profession de foi littéraire et politique : Fabrique d'une œuvre « braconne », construction d'une posture auctoriale et usages littéraires stratégiques de la ressource sociologique par Annie Ernaux.....	112

Українська нефікційна література в умовах війни

Олена Бондарева. Документ і свідчення як модуси сучасної української драми про війну.....	117
Галина Драненко. Французька рецепція української нефікційної літератури про російську агресію в Україні	117
Максим Забродін. Творчість Аркадія Любченка як художня документація української дійсності 30–40-х років ХХ ст.	119
Аліна Ліщиніна. «Словник війни» Остапа Сливинського як документальна форма фіксації воєнного досвіду: аналіз трансформації мови та ідентичності під час війни.....	123
Альона Тичініна. Семантична деривація слова в нефікційній літературі воєнного часу.....	126
Ольга Харлан. Трагедія Маріуполя в сучасній українській нефікційній літературі	130
Фелікс Штейнбук. Енактивістський вимір книги «Полон» Валерії «Нави» Суботіної.....	133
Відомості про авторів	136

Наукове видання

Художній потенціал нефікційної літератури

Матеріали XIX Міжнародної літературознавчої конференції
Чернівці, 25–26 жовтня 2024 р.

Відповідальний за випуск ***Р. А. Дзик***

Літературний редактор ***О. В. Колодій***

Комп'ютерний набір і верстка ***А. В. Сажина***

Підписано до друку 11.12.2024. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 7,9.

Обл.-вид. арк. 8,5. Тираж 30. Зам. 3-010п.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.

58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.